

1

WIOSNA. MIASTO W UKRAINIE.
DZIEŃ JAK CO DZIEŃ. LUDZIE IDĄ DO PRACY,
DZIECI DO SZKOŁY. W ODDALI WIDAĆ ELEKTROWNIĘ
ATOMOWĄ. TO CHLUBA WŁADZY I DUMA
MIESZKAŃCÓW OKOLICY. NIC NIE ZWIASTUJE
TRAGEDII, KTÓRA ROZEGRA SIĘ W NOCY.
JEST PO PÓŁNOCY. NAGLE, W CIEMNOŚCI ROZLEGA
SIĘ WYBUCH. PŁONIE REAKTOR JĄDROWY.
RADIOAKTYWNA CHMURA JAK CICHY ZABÓJCA
BEZSZELESTNIE SUNIE PO NIEBIE.
JEST NIEWIDOCZNA, ALE SIEJE ŚMIERĆ
I SPUSTOSZENIE.

MAL

RAMZES

2

TO NIE FILM, ALE HISTORIA,
KTÓRA WYDARZYŁA SIĘ NAPRAWDĘ.
W CZARNOBYLU W 1986 ROKU.
JEŻELI CHCESZ WIEDZIEĆ, JAK SIĘ
SKOŃCZYŁA, POSŁUCHAJ I POPATRZ.

Jak informowali o „awarii”? Katastrofa w Czarnobylu

KONTEKST HISTORYCZNY

1. PRZYCZYNY KATASTROFY

a) wyścig zbrojeń

- 1954 r. – ZSRR, jako pierwszy kraj, uruchomił elektrownię atomową w Obnińsku
- 1977 r. – oddano do użytku reaktor nr 1 elektrowni w Czarnobylu

b) pośpieszna budowa, lekceważenie wad konstrukcyjnych

c) wybór na wysokie stanowiska tzw. „ludzi partii” bez odpowiednich kompetencji i doświadczenia tak, jak Wiktor Briuchan, dyrektor elektrowni; podczas gdy Anatolij Diatłow, doświadczony fizyk jądrowy, był zatrudniony jako zastępca inżyniera, gdyż nie chciał wstąpić do partii (nomenklatura)

d) test reaktora nr 4

- presja sukcesu wobec zbliżającego się Święta Pracy
- zlekceważenie trzech nieudanych prób
- test w nocy przy obecności niedoświadczonego inżyniera Leonida Toptunowa
- obecność w reaktorze ksenonu spowalniającego reakcję, co uniemożliwiało pozyskanie mocy wymaganej do testów, którą postanowiono zwiększać poprzez ręczne obchodzenie procedur bezpieczeństwa
- ignorowanie alarmów informujących o niestabilności reaktora
- próba nagłego wyłączenia reaktora przez inżyniera Aleksandra Akimowa, co spowodowało kolejny skok mocy

2. PRZEBIEG KATASTROFY

- wybuch 26 kwietnia 1986 r. o godz. 1:23
- radioaktywna chmura przesuwająca się na kraje sąsiednie i całą Europę – alarm Szwedów i zawiadomienie innych krajów
- pożar i próby jego ugaszenia piaskiem, gliną i szkodliwym ołowiem (strażacy otrzymali śmiertelne dawki promieniowania)
- prace tzw. likwidatorów, którzy oczyszczali teren z radioaktywnych odłamków, gdyż maszyny nie działały w tak wysokim promieniowaniu (śmierć lub choroba popromienna)
- heroizm Aleksieja Ananienki, Walerija Bezałowa i Borisa Baranowa, którzy zapobiegli wybuchowi kolejnych reaktorów
- wykopanie tunelu pod reaktorem i zalanie go betonem, aby do gleby i wód gruntowych przedostało się jak najmniej radioaktywnych substancji
- nasunięcie na ruiny reaktora tzw. sarkofagu, aby powstrzymał ulatnianie się radioaktywnych związków

3. SKUTKI KATASTROFY

- śmierć 100 osób (setki kolejnych zmarły w następnych latach na skutek choroby popromiennej)
- wysiedlenie ludności miasta Prypeć i pobliskich wiosek (27 kwietnia)
- proces 6 osób odpowiedzialnych za doprowadzenie do katastrofy (7. -29.08. 1986 r.) w Czarnobylu – kara 10 lat pozbawienia wolności za zaniedbania i niedopatrzania, które doprowadziły do strat w ludziach i sprzęcie

- wpływ na kolejne pokolenia, gdyż promieniowanie bezpośrednio wpływa na uszkodzenie materiału genetycznego przekazywanego dzieciom i wnukom (m.in. choroby tarczycy, rak)
- zwiększenie kontroli w elektrowniach atomowych na świecie

SŁOWA KLUCZOWE

Wyścig zbrojeń – powiększanie rozmiaru i jakości zasobów wojskowych w celu uzyskania militarnej, ale i politycznej przewagi nad przeciwnikiem.

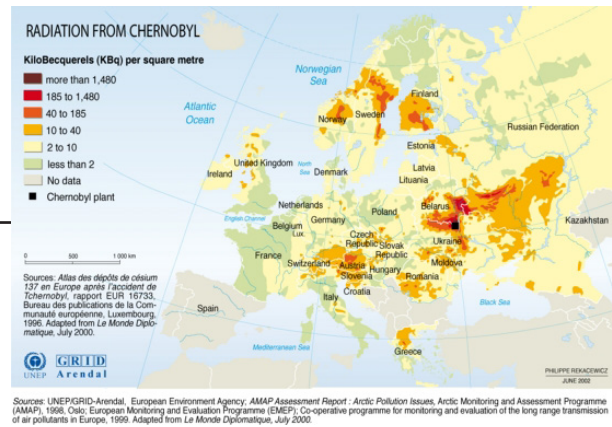
Nomenklatura – obsadzanie stanowisk kierowniczych na podstawie rekomendacji partii („ludzie partii”), a nie na podstawie posiadanych kompetencji.

Likwidatorzy – grupa ok. 800 tys. osób usuwających skutki katastrofy w Czarnobylskiej Elektrowni Jądrowej.

Choroba popromienna – zmiany chorobowe wywołane działaniem na organizm promieniowania jonizującego w wysokiej dawce.

PRZEBIEG LEKCJI

1. Nauczyciel prosi o wskazanie na pierwszej mapie Czarnobyla oraz odległości od Polski i Szwecji. Następnie na podstawie drugiej mapy o zaznaczenie drogi rozprzestrzeniania się radioaktywnej chmury.

1) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chernobyl_placement.svg

2) <https://www.grida.no/resources/7418> (<https://www.flickr.com/photos/gridarendal/32318094686>)

2. Nauczyciel wskazuje na przyczyny katastrofy (może wykorzystać film edukacyjny „Awaria elektrowni w Czarnobylu”: <https://zpe.gov.pl/a/film-edukacyjny/DkevwpdTR>).

3. Nauczyciel omawia przebieg katastrofy i odtwarza zapisy rozmów telefonicznych między dyspozytorami straży pożarnej w Prypeci i okolicach. Pyta uczniów o podawane informacje i zestawia je ze stanem faktycznym.

https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Records_of_telephone_conversations_in_the_night_of_the_Chernobyl_disaster.ogg

lub

<https://www.youtube.com/watch?v=0M0AN8DDo10>

4. Nauczyciel omawia pracę tzw. likwidatorów prezentując poniższą fotografię i wskazując na heroizm Aleksieja Ananienki, Walerija Bezałowa i Borisa Baranowa.

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chernobyl_liquidators_monument_\(8388691899\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chernobyl_liquidators_monument_(8388691899).jpg)

KATASTROFA
W CZARNO-
BYLU

3

5. Nauczyciel omawia skutki katastrofy opierając się na poniższych fotografiach.

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chernobyl_-_panoramio_\(1\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chernobyl_-_panoramio_(1).jpg)

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chernobyl_Exclusion_Zone_\(46662585115\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chernobyl_Exclusion_Zone_(46662585115).jpg)

HISTORIA
CZ-PL
NA PLUS

ĆWICZENIE PODSUMOWUJĄCE

Nauczyciel przedstawia działania i materiały propagandowe rządu ZSRR i PRL, a następnie zestawia je z informacjami, które pojawiły się w mediach za „żelazną kurtyną”.

- Jaki, Twoim zdaniem, płynie przekaz z tych komunikatów?
- Wskaż użyte zabiegi propagandowe.
- Jakich wyrażen użyto i jakie miały one znaczenie?
- Jakie widzisz różnice w szczegółach dotyczących informowania o katastrofie i walce z jej skutkami?

1. Działania propagandowe rządu ZSRR: „Co zdarzyło się w Prypeci, zostaje w Prypeci”:

- zakaz informowania opinii publicznej
 - preparowanie zdjęć
 - informowanie o ugaszeniu pożaru, chociaż reaktor płonął 9 dni
 - propaganda radzieckich mediów – posługiwanie się słowem „awaria” zamiast „katastrofa”.
- komunikat przekazany przez radziecką telewizję dotyczący katastrofy „Chernobyl Russian Soviet TV News Announcement”
<https://www.youtube.com/watch?v=RuWliITLbFM>
 - fragment oświadczenia Michaiła Gorbaczowa Sekretarza Generalnego KC KPZR (dopiero!) z 15 maja 1986 r.

„Z pełną powagą mogę powiedzieć, że szkody zostały w decydującym stopniu ograniczone dzięki odwadze i umiejętnościom naszych ludzi, ich lojalności wobec swoich obowiązków oraz skoordynowanym działaniom wszystkich zaangażowanych w eliminację konsekwencji wypadku. (...) Dzięki podjętym dziś skutecznym działaniom możemy powiedzieć, że najgorsze za nami. Najpoważniejszych konsekwencji udało się uniknąć. Oczywiście jest jeszcze za wcześnie, aby określić skalę tego, co się stało. (...) Nie można jednak ignorować oceny politycznej i tego, jak wydarzenie w Czarnobylu zostało przyjęte przez rządy, polityków i media niektórych krajów NATO, zwłaszcza Stanów Zjednoczonych. Rozpoczęli oni nieokiełznaną kampanię antyradziecką. Czego nie powiedziano i nie napisano w tych dniach – o „tysiącach ofiar”, „zbiorowych grobach zmarłych”, „wymarłym Kijowie”, że „cała ziemia ukraińska została zatruta” itd., (...) Mamy do czynienia z prawdziwym stosem kłamstw – najbardziej bezwstydnym i złośliwym. (...) Konieczna jest odpowiedź na pytanie: czym tak naprawdę dyktowana była ta wysoce niemoralna kampania? Jej organizatorów oczywiście nie interesowały ani prawdziwe informacje o wypadku, ani losy ludzi w Czarnobylu, na Ukrainie, na Białorusi, w żadnym innym miejscu, w żadnym innym kraju. Potrzebowali powodu, by się jej trzymać i próbować zdyskredytować Związek Sowiecki i jego politykę zagraniczną, osłabić wpływ sowieckich propozycji wstrzymania prób nuklearnych, wyeliminowania broni nuklearnej, a jednocześnie złagodzić narastającą krytykę zachowania USA w arenie międzynarodowej i ich militarny kurs”¹.

2. Działania rządu PRL

- alarm na stacji pomiarowej w Mikołajkach oraz naukowców z Uniwersytetu Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie, którzy wymogli na rządzie działania na rzecz ochrony mieszkańców przed skutkami działania pierwiastków promieniotwórczych
- powołanie Komisji Rządowej pod kierownictwem wicepremiera Zbigniewa Szalajdy
- dystrybucja płynu Lugola dla dzieci do 16 roku życia (nasycał tarczycę jodem po to, żeby nie chłonięła radioaktywnego izotopu jodu I-131)

1 Przemówienie Michaiła Gorbaczowa w telewizji 15 maja 1986 r. (Выступление М.С. Горбачева по советскому телевидению 15 мая 1986 года) <https://chnpp.gov.ua/ua/119-uncategorised/370-15-1986370> (dostęp: 19.11.2022).

a) komunikat przekazany przez polską telewizję w Dzienniku Telewizyjnym 30 kwietnia 1986 r.

<https://www.youtube.com/watch?v=GMFQh8dSRBY>

„Komisja stwierdza, iż prowadzone w sposób ciągły w 200 punktach na obszarze kraju pomiary i badania potwierdzają, iż poziom skażenia występujący lokalnie w różnych regionach kraju nie stwarza zagrożenia dla zdrowia ludności. Komisja informuje, iż wobec faktu ustania emisji zanieczyszczeń promieniotwórczych z miejsca awarii, a także w miarę upływu czasu, kształtować się będzie stała tendencja spadkowa skażeń. (...) Należy ściśle przestrzegać zaleceń wydanych przy udziale najwybitniejszych ekspertów i specjalistów. W dobrze pojętym interesie społecznym nie należy podejmować innych działań oraz nie sugerować się informacjami pochodzącymi z różnych niekompetentnych źródeł”.

3. Działania rządów krajów demokratycznych

- podniesienie alarmu przez służby szwedzkie: Cliff Robinson, pracujący w elektrowni jądrowej w Forsmark, odpowiedzialny za kontrolę poziomu promieniowania, uruchomił alarm. Początkowo sądzono, że to sprawa miejscowa, po badaniach okazało się, że coś musiało wydarzyć się w ZSRR
- szwedzki Urząd Bezpieczeństwa Radiologicznego skontaktował się z sowieckimi urzędnikami, którzy zaprzeczyli, że cokolwiek niepokojącego wydarzyło się na ich terytorium
- zaniepokojenie USA i informacje w mediach:

„The New York Times”, *Soviet Announces Nuclear Accident At Electric Plant*

<https://www.nytimes.com/1986/04/29/world/soviet-announces-nuclear-accident-at-electric-plant.html>

„Drastyczność wypadku, który rozprzestrzenił dostrzegalny materiał radioaktywny w Skandynawii, nie była od razu jasna. Ale zwięzłe oświadczenie, rozpowszechniane przez agencję prasową TASS i czytane w wieczornych wiadomościach telewizyjnych, sugerowało poważny wypadek. (...) Od rana szwedzcy urzędnicy koncentrowali się na Związku Radzieckim jako prawdopodobnym źródle materiału radioaktywnego, ale tutejsi urzędnicy ambasady szwedzkiej powiedzieli, że władze sowieckie zaprzeczały istnieniu jakiegokolwiek problemu, dopóki oświadczenie rządu nie zostało odczytane w telewizji o godzinie 21:00”².

- wymuszenie na ZSRR podania informacji o katastrofie, która jednak nie pojawiła się w żadnej radzieckiej gazecie:

„28 kwietnia, o godzinie dziewiątej, prawie trzy dni po awarii i ponad dwanaście godzin po wykryciu podwyższonego poziomu promieniowania w Szwecji. Prezenter w wieczornym programie informacyjnym Wriemia odczytał monotonnym głosem krótki komunikat sowieckiej agencji informacyjnej TASS. Jego tekst był następujący: „W Czarnobylskiej Elektrowni Atomowej wydarzył się wypadek. Uszkodzony został jeden z reaktorów atomowych. Podjęto działania mające na celu usunięcie skutków awarii. Poszkodowanym udziela się pomocy. Powołana została komisja rządowa”³.

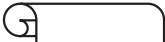

HISTORIA
CZ-PL
NA PLUS

KATASTROFA
W CZARNO-
BYLU

7

**HISTORIA
CZ-PL
NA PLUS**

